

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Doktori Tanácsa

Csoma Mózes

**A KOREAI FÉLSZIGET POLITIKAI VISZONYAI ÉS
AZOK BIZTONSÁGPOLITIKAI ASPEKTUSAI**

című doktori (Ph.D.) értekezésének szerzői ismertetése és hivatalos bírálatai

Témavezető:

Dr. Láng Péter Ph.D.

Budapest, 2006.

1, A témaválasztás indoklása, a tudományos probléma megfogalmazása

A „koreai kérdés” történelmi háttere, elhúzódó feszültséggóccá válása, a két ország(rész) párhuzamos fejlődése, illetve az elmúlt években tapasztalható változások kevésbé ismertek Magyarországon.

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság a nyílt agressziót (1950-53) követő három évtized során folyamatosan arra törekedett, hogy fegyveres erővel (vietnami modell) érje el a koreai félsziget északi zászló alatti egyesítését. 1988-tól a nemzetközi erőviszonyok megváltozása miatt az észak-koreai vezetés feladta az erővel történő egyesítés stratégiáját, s így a kilencvenes évek elejétől a két ország(rész) között kialakult egy hullámzó intenzitású együttműködési folyamat, amely kiszámíthatóbbá tette a térség biztonságpolitikai viszonyait. 1998 februárjában beiktatták hivatalába Kim De Dzsung (Kim Dae-jung) megválasztott dél-koreai államfőt, aki mindig is a békés párbeszéd híveként viszonyult az északi országrészhez. 2000 júniusában lezajlott a történelmi jelentőségű csúcstalálkozó Észak- és Dél-Korea között, de George W. Bush amerikai elnök beiktatását követően ismét fokozódott a feszültség a megosztott félszigeten. A „koreai kérdés” kezelése továbbra is megosztja az érintett nagyhatalmakat, az Egyesült Államok és Japán ugyanis a gazdasági büntetőintézkedések mellett fegyveres erő alkalmazását sem zárja ki, ellenben Oroszország és a Kínai Népköztársaság változatlanul szolidáris a phenjani vezetéssel.

A koreai félsziget megosztottsága ma is a nemzetközi politika súlyos, megoldatlan kérdése. A kétségtelenül meglévő pozitív fejlemények ellenére az integráció útján létrejövő egyesítés (német modell) egyenlőre kivitelezhetetlennek látszik, ráadásul a feszültségekkel továbbra is terhelt régióban a fegyveres konfliktus lehetőségét sem lehet teljesen kizárni. Észak-Korea nukleáris programja, ballisztikus rakétagyártása, illetve fegyver-exportja állandó kihívást jelent a nemzetközi közösség számára.

2, A tudományos kutatás célja és a hipotézis elemei

A tudományos kutatás célja, hogy először is bemutassa a koreai félszigeten megfigyelhető párhuzamos fejlődés sajátos folyamatát: az alig hatvan évvel ezelőtt még csupán a mezőgazdaságból tengődő déli országrész gyors iparosodását és modernizációját, míg északon a jóval kedvezőbb kiinduló feltételek ellenére a teljes gazdasági-politikai válság kialakulását. Továbbá a kutatás célja, hogy a két ország(rész) belső viszonyainak elemzésével bemutassa a helyi döntéshozó körök megosztottságát: az északi nomenklátúra frakcióharcait és generációs ellentéteit, míg délen a pártpolitikai küzdelmeket. A két országrészben ugyanis egyaránt elkülöníthetők a vezetés konzervatív (dogmatikus) és liberális (nevezzük úgy: realista) áramlatai, melyek pillanatnyi helyzete nagy mértékben befolyásolja a félsziget viszonyait. A kilencvenes évek végén a balközép jellegű szöuli kormányzat kompromisszum-készségének és a phenjani nomenklátúra üzleti-jellegű érdekeinek egymásra találása korábban elképzelhetetlen mértékű enyhüléshez vezetett. 2000 júniusában megvalósulhatott a megosztott félsziget első csúcstalálkozója, amit kétségkívül történelmi eseményként tarthatunk számon. 2001-ben viszont a Bush-adminisztráció beiktatásával – az ún. „gonosz tengelye” terminus megjelenésével - a phenjani nomenklátúrában is a konzervatív (dogmatikus) körök befolyása növekedett. Kétségtelen, hogy ez vezetett a jongbjoni atomreaktor demonstratív újraindításához, tehát a második észak-koreai atomválság kirobbanásához.

A tudományos kutatás célja tehát az, hogy elsősorban „belülről nézve” tárja fel a megosztott félsziget politikai viszonyainak alakulását, amelyeket az egész konfliktus mozgatórugóinak tekinthetünk. Továbbá részletesen bemutatásra kerülnek az érintett nagyhatalmak (Kína, Japán, Oroszország, Egyesült Államok) múltbeli kötődései a félszigethez, illetve a napjainkban is élénk konfliktus megoldásáról alkotott különböző vélemények. Mindezek alapján a következő állításaimat szeretném a tudományos kutatás során bizonyítani:

a, A koreai félsziget két államának sajátos fejlődése közös gyökerekre vezethető vissza: a siker és a kudarc hátterében ugyanaz a modell és ugyanazok a célkitűzések fedezhetők fel.

b, A koreai félsziget két államának belső viszonyai alapvetően határozzák meg a két ország(rész) közti enyhülés folyamatát: a nyílt konfrontáció, majd a terrorista módszerek alkalmazása után kialakult egy hullámzó intenzitású együttműködési folyamat. Ennek hátterében a két ország(rész) közös érdekeltsége húzódik.

- Az észak-koreai nomenklatúra céljai a kilencvenes évek második felétől: saját hatalmuk fenntartása és folyamatos biztosítása, az éhínséggel küszködő lakosság legalább minimális szintű ellátása, valamint a nemzetközi elszigeteltség fokozatos csökkentése, de emellett szembeszállás a Bush-adminisztráció nyíltan ellenséges magatartásával.

- A dél-koreai politikai-gazdasági elit céljai a kilencvenes évek második felétől: kiszámítható, békés viszonyok fenntartása a megosztott félszigeten, a zökkenőmentes átmenet – a soft landing – feltételeinek biztosítása az északi országrészben. Továbbá a későbbi integráció megkönnyítése érdekében előmozdítani a gazdasági, kulturális, sport, stb. együttműködést.

c, A koreai félsziget politikai viszonyainak alakulása napjainkban már jóval kevésbé függ a nagyhatalmak jóváhagyásától-hozzáállásától, de a nemzetközi viszonyok még mindig jelentékenyen befolyásolják az enyhülés hullámzó intenzitású folyamatát.

d, A sűrűn lakott régióban a keményvonalas (értsd: katonai) megoldásoknak nincs jövője, ezek csak egy újabb hatalmas nemzeti tragédiához vezetnének. A külvilág így elsősorban a mérsékelt politikai erők megtalálásával és támogatásával tudja elősegíteni a koreai félsziget egységének helyreállítását.

3. A tudományos kutatás módja

A kutatás főként a szerző kétéves szöuli tanulmányútján összegyűjtött koreai nyelvű kézikönyvekre és elemzésekre épül, amit a nemzetközi szakirodalom vonatkozó publikációi egészítenek ki. A téma szempontjából kiemelt fontosságú kézikönyvek esetében a hivatkozások az EU-s szisztéma szerint - szerző neve, publikáció éve és oldalszám - zárójelbe téve a szövegben találhatóak. A szintén elsődleges forrásként használt folyóirat és napilap cikkeknel a hivatkozás lábjegyzetekben történik „Forrás” megjelöléssel. A másodlagos forrásként használt – a téma megértéséhez inkább háttér-információkat szolgáltató - írásoknál a „Témáról bővebben” megjelölés szerepel.

A szerző mind az adatfeltárás, mind a vizsgálni kívánt jelenségek leírása, majd elemzése során módszertani rendező elvként a tradicionális tudománymodellt követte. A tudományos kutatásban ennek mindhárom elengedhetetlen részét – az elméletet, az operacionálást, valamint a megfigyelést – alkalmazom.

A szövegben szereplő koreai tulajdonnevek átírása a Magyar Tudományos Akadémia kelet-ázsiai nyelvekre vonatkozó fonetikus irányelvei szerint történt. Az angolszász szakirodalommal való összehasonlíthatóság kedvéért zárójelben szerepel a világszerte elfogadott McCune-Reischauer-féle átírási mód is. A kínai tulajdonnevek esetében szintén elsőként a fonetikus irányelveket követjük, majd zárójelben szerepel a Pinyin átírás. A japán nevek esetében is elsőként a magyar sajtóban elterjedt átírást közöljük, s zárójelbe téve olvasható a Hepburn-féle átírási mód.

4, A tudományos kutatás eredményei

a, A tudományos kutatás eredményének tartom, hogy Észak- és Dél-Korea sajátos fejlődésének háttérében egyazon modell és egyazon célkitűzés figyelhető meg: a gyarmati uralom miatti megalázottságból és elmaradottságból kitörve katonailag-gazdaságilag erős országot kell építeni, amely képes a nemzeti megosztottság felszámolására.

A koreai történelmi hagyományokból is táplálkozó eszmény másképp valósult meg a két országrészben. Északon Kim Ir Szen minden erőforrást a katonai-hadiipari beruházásokra fordított, miközben szélsőséges személyi kultuszt és hatalomkoncentrációt épített ki. Délen viszont Pak Csong Hi tábornok-elnök saját hatalmát is alárendelte az exportorientált gazdaságfejlesztés sikerének.

b, A tudományos kutatás eredményének tartom, hogy a koreai félsziget két államának belső helyzete alapvetően határozza meg a félsziget és a térség biztonságpolitikai viszonyait. Észak- és Dél-Korea kölcsönös érdekeltsége a kilencvenes évek végén korábban nem tapasztalt mértékű enyhülési folyamathoz vezetett, amely kiszámíthatóbbá tette a térség viszonyait.

A koreai háború időszaka, majd a terrorista módszerek alkalmazása után kialakult egy hullámzó együttműködési folyamat, amelyben a félsziget mindkét állama egyaránt érdekelt volt. A phenjani nómenklatúra a kelet-európai szocialista országok és a Szovjetunió összeomlását követően elsőrendű célkitűzésként arra törekedett, hogy elkerülje a rendszer bukását és a felelősségre vonás lehetőségét. Ez a világpolitika realitásaiból kiindulva csak a Dél-Koreához fűződő viszony javításán keresztül vált megvalósíthatóvá. A fenti célkitűzés pontosan egybevágott az 1998-ban hivatalba lépett Kim De Dzsung dél-koreai államfő békülékeny észak-koreai politikájával: ennek eredményeképpen jöhetett létre a megosztott félsziget történetének első csúcstalálkozója.

c, A tudományos kutatás eredményének tartom, hogy Észak- és Dél-Korea politikai viszonyainak alakulása napjainkban már jóval kevésbé függ a nagyhatalmak jóváhagyásától-hozzáállásától. A feszültségekkel terhelt politikai környezetben azonban az elhibázott vélemény-nyilvánítások és a végiggondolatlan hozzáállás hatalmas károkat tud okozni.

A koreai félsziget politikai viszonyait alapvetően határozza meg a szomszédos nagyhatalmak közelsége. A világ legnagyobb területű országa északon, a világ legnagyobb népességű állama nyugaton, a világ második legnagyobb gazdaságú országa keleten, valamint a világ elsőszámú katonai hatalmának közvetlen jelenléte a déli országrészben. A koreai félsziget külső agressziók sorát szenvedte el az elmúlt évszázadok során, s a második világháborút követő megosztottság is a nagyhatalmak döntése alapján jött létre.

d, A tudományos kutatás eredményének tartom, hogy a sűrűn lakott kelet-ázsiai régióban a politikai konfliktusok katonai megoldásai nem kaphatnak létjogosultságot. Ezek ugyanis a 21. századi körülmények között iszonyatos károkat okoznának, s egy újabb hatalmas nemzeti tragédiát eredményeznének.

A phenjani vezetés a nyílt agressziót (1950-53) követően is arra törekedett, hogy erőszakkal érje el a félsziget északi zászló alatti egyesítését. A világpolitika változásai 1988-tól lehetetlenné tették a phenjani vezetés számára a terrorista módszerek alkalmazását. Ugyanakkor a nyolcvanas évek végétől az észak-koreai hadiipar már önállóan tudott előállítani olyan hordozóeszközöket, amelyek az ABC fegyverek célbajuttatásához szükségesek. Az ország atomprogramjának felújítása, valamint a dél-koreai és japán nagyvárosok rendkívüli sebezhetősége kizárja a megelőző csapás lehetőségét. A katonai támaszpontok ellen végrehajtott célzott légitámadások megtorlásaként a phenjani vezetés olyan választ adhatna, amely többszázezer áldozatot követelne. A külvilág így elsősorban a mérsékelt politikai erők megtalálásával és támogatásával tudja elősegíteni a koreai félsziget egységének helyreállítását.

5, A tudományos kutatás gyakorlati felhasználása

A térség viszonyainak árnyaltabb megismerése nem csupán a magyar diplomácia elsőrendű érdeke, hanem a politikai döntéshozók számára is kiemelt fontosságú. 1999-ben a Magyar Köztársaság anyagi megfontolásokból bezárta észak-koreai külképviseletét, így a magyar kormányzatnak és a biztonságpolitikai kutatóknak nem maradt közvetlen rálátása a világtól elzárt ország belső viszonyaira. Véleményem szerint az elszigetelt politikai döntés a térségben zajló folyamatok nem ismeréséből és a régió iránti általános érdektelenségből fakadt, ami nem tesz jót a Magyar Köztársaság szövetségi felelősség-vállalásainak sem. A nemzetközi politika egyik legsúlyosabb megoldatlan kérdésének részletes kutatása és elemzése tehát elősegítheti a magyar külpolitika eredményesebb tevékenységét a térségben és szövetségi viszonyainkban egyaránt.

6, Publikációs jegyzék

MAGYAR NYELVŰ PUBLIKÁCIÓK

Könyvfejezet:

1, Csoma Mózes: *A remetekirályság öröksége – a koreai azonosságtudat belső és külső összetevői*. In: Nemzeti identitás és külpolitika Kelet-Ázsiában. (szerk. N. Rózsa Erzsébet) Teleki László Intézet – Külpolitikai Tanulmányok Központja. Budapest, 2005.

2, Csoma Mózes: *Az indokínai országok változásai*. In: A proletárdiktatúrákból a polgári demokráciákba. (szerk. Glatz Ferenc) MTA Társadalomkutató Központ. Budapest, 2005.

Lektorált folyóiratcikk:

- 1, Csoma Mózes: *Történelemhamisítás Kelet-Ázsiában*. In: *Eszmélet*. 52. [2001.]
- 2, Csoma Mózes: *A Korea-közi enyhülés belső tényezői*. In: *Külügyi Szemle*. 2002/2.
- 3, Csoma Mózes: *Dél-Korea: a pártpolitikai konfliktusok és a félsziget megosztottsága*. In: *Külügyi Szemle*. 2006/1-2.

Nem lektorált folyóiratcikk:

- 1, Csoma Mózes: *Vietnam – a nagyok árnyékában*. In: *História*. 2002/4.
- 2, Csoma Mózes: *Észak-Korea – tényleges fenyegetés vagy politikai erőfitogtatás?* In: *Új Honvédségi Szemle*. 2005/4.

Hazai konferencia kiadvány:

- 1, Csoma Mózes: *Kim Ir Szen*. In: *A 20. század politikusai*. ELTE BTK Politikaelméleti Tanszék. Budapest, 1998.
- 2, Csoma Mózes: *Kim De Dzsung*. In: *A 20. század politikusai*. ELTE BTK Politikaelméleti Tanszék. Budapest, 1999.
- 3, Csoma Mózes: *Dél-Korea: a sajtóviszonyok szerepe a belpolitikai konfliktusokban*. In: *Aspects of Korean Civilization 2*. ELTE BTK Belső Ázsiai Tanszék. Budapest, 2004.

Elektronikus publikáció:

Csoma Mózes: *Siker és bukás a koreai félszigeten*. In: *Államok és államkudarok a globalizálódó világban*. (szerk.: Marton Péter) Teleki László Intézet. 2006. pp. 362-366.
http://www.telekiintezet.hu/kulpol/kutatas/bukott/TLI_KTK_ÁllamokÉsÁllamkudarok.pdf

IDEGEN NYELVŰ PUBLIKÁCIÓK

Lektorált külföldi publikáció:

1, Csoma Mózes: *Hongari chwe'choro kiphi ittke hanguk'ul yonguhan hakcha'wa yoksa'ui soyong'doli sokeso sara'chyo kanun ku'ui choso.* (A magyar-koreai kapcsolatok egy elfeledett fejezetéről - koreai nyelven.) In: Korean Studies in the Era of Reconciliation and Cooperation. 2nd World Congress of Korean Studies. Published by The Academy of Korean Studies and The Peking University. China, 2005.

2, Csoma Mózes: *Khoria, choyong'han achim'ui nara.* (Korea, a hajnali csendesség országa – könyv műfordítása koreai nyelvre, valamint zárótanulmány írása.) Jipmoon Dang könyvkiadó. Szöul, 2005.

3, Csoma Mózes: *Hungarian Travellers about the Korean Independence Movement in the 1920s and 1930s.* In: Hungary, Central & Eastern Europe and Korea. The Sixth International Conference of Korean Association of Central & Eastern European and Balkan Studies. Szöul, 2006.

4, Csoma Mózes: *Manchukuk'esoui hangukin'dului muchang hangil tucheng.* (A koreaiak japánellenes fegyveres küzdelme Mandzsukuóban – koreai nyelven.) In: Cultural Interaction with Korea - From Silk Road to Korean Wave. 3rd World Congress of Korean Studies. Published by The Academy of Korean Studies. (megjelenés időpontja: 2006. október 30, Szöul, Dél-Korea)

Nem lektorált külföldi publikáció:

1, Csoma Mózes: *Hangukin'kwa kukche kyolhon.* (A dél-koreai közvélemény fenntartásai a nemzetközi házasságokkal kapcsolatban - koreai nyelven.) In: Korea Foundation Newsletter. Nov. 2004.

Hazai idegen nyelvű konferencia kiadvány:

1, Csoma Mózes: *Korean Management and Its Adaptability to Hungary.* In: Past, Present and Future Prospects of Korea-Hungary Relations. International Conference jointly Organized by the Embassy of the Republic of Korea, and the Institute for World Economics of the Hungarian Academy of Sciences. Budapest, 2001.

6, Szakmai önéletrajz

Csoma Mózes

szül. idő: 1978. máj. 11.

anyja neve: Dr. Székács Anna

tanulmányok:

1996 –2002: nappali tagozatos hallgató az ELTE BTK Politikaelmélet-Történelem szakán.

1997 – 2000: vendéghallgató a Külkereskedelmi Főiskola Keleti Kommunikációs és Továbbképző Intézete *koreai* történelmi, politikai, és nyelvi kurzusain.
(Felsőfokú állami nyelvvizsga letétele *koreai* nyelvből.)

2002-2005: doktorandusz a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában,
a doktori disszertáció címe: A koreai félsziget politikai viszonyai és azok biztonságpolitikai aspektusai

külföldi tanulmányutak:

2000. március - szeptember: a Korea Foundation ösztöndíjával hallgató a szöuli Yonsei Egyetemen.

2001. június - augusztus: önálló kutatómunka a szöuli War Memorial múzeum könyvtáraiban.

2004. március – 2005. április: a Korea Foundation ösztöndíjával továbbképzés és kutatás a Yonsei Egyetemen.

konferencia szereplések, oktatási tevékenység:

2001. április: részvétel a XXV. OTDK társadalomtudományi szekcióján. A bemutatott pályamunka a nemzetközi politika szekción *második* helyezést ér el.
(A dolgozat címe: Észak- és Dél-Korea közös érdekeltsége a feszültség csökkentésében)

2003. március: előadás a „Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában” c. konferencián.
helyszín: Teleki László Intézet – Külpolitikai Tanulmányok Központja
(Az előadás címe: A remetekirályság öröksége.)

2003. november: előadás a „Koreai civilizáció aspektusai” c. konferencián.
helyszín: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
(Az előadás címe: A dél-koreai sajtóviszonyok fejlődése a gyarmati uralomtól napjainkig.)

2005. február: előadás a „2nd World Congress of Korean Studies” c. konferencián.
helyszín: Pekingi Egyetem, Kínai Népköztársaság
(Az előadás címe: Hongari chwe’choro kphi ittké hanguk’ul yonguhan hakcha’wa yoksa’ui soyong’doli sokeso sara’chyo kanun ku’ui choso.)

2005. december: előadás a Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja „Bukott államok a nemzetközi politikában” c. konferenciáján
(Az előadás címe: Siker és bukás a koreai félszigeten)

2006. február - : megbízott előadó a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékén
(Az oktatott kurzus címe: Korea: egy nép, két ország)

egyéb tevékenységek:

2000. júniustól: közel ötven hosszabb-rövidebb koreai témájú elemzés írása a Népszabadság című napilap külpolitikai rovatának. www.nol.hu

2001. december: Kim De Dzsung dél-koreai államfő magyarországi látogatása alkalmával részvétel a koreai nagykövetség sajtóközpontjának munkájában.

2002. február - április: koreai nyelvi tolmács a Samsung SDI vállalat magyarországi beruházásán.

2003. augusztustól - : koreai nyelvi tolmács a Koreai Köztársaság kereskedelmi kirendeltségének üzleti tárgyalásain.